

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / IYUL / 7-SON,
II-QISM

Google
scholar

RePEc
RESEARCH PAPERS
IN ECONOMICS

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
II-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

GERMANIYA VA XITOIY TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTONNING YASHIL EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	12
To'xlijeva Gulrux Dovron qizi Djurayeva Rano Abdullayevna	
TASHKILOT MUVAFFAQIYATIDA XODIMLARNI BOSHQARISH VA KUCHLI JAMOANING O'RNI	24
Abdullayeva Dinora Abduali qizi	
YASHIL ISH O'RINLARINING IQTISODIY AHAMIYATI VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SOHASIDA YASHIL ISH O'RINLARI TASHKIL ETISH ISTIQBOLLARI	28
Rahmatova Nargizaxon A'zamxonovna Atoyev Navro'zbek Rinatovich	
YO'L XO'JALIGI SOHASINI MOLIYALASHTIRISH HAMDA YO'L AKTIVLARINI BOSHQARISHDA XALQARO TAJRIBA	35
Shikirov Feruz Boxodirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INVESTITSİYALASH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNI QIYOSIY TAHLILI	39
Jo'rayeva Moxinur Axmadjon qizi	
HUDUDLARNING QIYOSIY USTUNLIK LARI ASOSIDA YUQORI DAROMADLI ISH O'RINLARINI YARATISH: "HUDUD-IXTISOSLASHUV-KASB-ISI BERUVCHI-DAROMAD" MODEL I	49
Abdumukhtarov Anvarjon Akramjonovich	
QURILISH XIZMATLARI KO'RSATUVCHI KORXONALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI SHAKLLANTIRISH SSENARIYLARI	55
Mamadiyev Ahmad Ulashovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHI QARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING SOLIQ-BYUDJET MEXANIZMLARI	62
Shokirova Dildora Shoyim qizi	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBIL YO'LLARI TARMOG'INING HOZIRGI HOLATI VA YO'L QURILISHI XIZMAT KO'RSATISHINI RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI TAHLILI	66
Qurbonov Sharofiddin Xurramovich	
ONLAYN VA SKORING TIZIM LARI ORQALI BERILADIGAN TEZKOR KREDIT LARNI SUG'URTALASHDAGI YANGI TENDENSIYALAR.....	73
Yusupov Ruslan Muxtarovich	
ASSESSMENT MODEL FOR THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC SERVICE TRANSFORMATION IN THE DIGITAL ECONOMY.....	81
An Kwangmin	
BIRLIK DOIRADA ANALITIK FUNKSIYALAR UCHUN YUQORI TARTIBLI DIFFERENSIAL SUBKOORDINATSIYA VA SUPERORDINATSIYA XOSSALARI	87
Jabborov Nasridin Mirzoodilovich Sadullayeva Gulasal Ulug'bek qizi	
SOLID PROPELLANT COMPOSITION AND ITS EFFECT ON THE LAUNCH PERFORMANCE OF MODEL ROCKETS	93
Karimov Mustafo Aminboevich Berdiyev Usmon Tolib o'g'li	
BANKLAR ORQALI KORXONALARNING INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	97
Gafurova Dilshoda Farxotovna	
ANALYSIS OF INVESTMENT ATTRACTION PRACTICES ACROSS ECONOMIC SECTORS.....	102
Tolqin Imomqulov	

Ulugbek Turaqulov INNOVATSION MEXANIZMLAR ASOSIDA O'ZBEKISTONDA MIGRATSIYA JARAYONLARINI SAMARALI BOSHQARISH	105
Yoqubjon Toxirov O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM XIZMATLARI BOZORINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA TARKIBIY TAHLILI	109
Muxtarov Botir Abdusattarovich СТРУКТУРА ФОРМИРОВАНИЯ СТОИМОСТИ В ТЕКСТИЛЬНОЙ И ШВЕЙНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА: СДВИГ ЭКСПОРТНОЙ СТРУКТУРЫ ОТ ПРЯЖИ К ГОТОВОЙ ПРОДУКЦИИ	114
Муниса Турдибаева OILAVIY KORXONALARNI BOSHQARISHDA ULARNING IQTISODIY MEXANIZMIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARDAN FOYDALANISH TAHLILI	124
Sultonov Bobirmirzo Mavlonjon o'g'li QURILISH MATERIALLARINI ISHLAB CHIQRUVCHI KORXONALARDA ISHLAB CHIQRARISH HAJMINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	133
Toshpulatov Asronbek Mutalibovich KICHIK BIZNES SOHASIGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING XORIJIY TAJRIBASI.....	139
Bolliyev Shamsiddin Tursunmamatovich O'QUV MARKAZLARI MISOLIDA ZAMONAVIY VA AN'ANAVIY MARKETINGNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI	143
Dilshodjon Khikmatov РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ ЧЕРЕЗ ПОВЫШЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ	151
Тожионов Жавохир Алимджанович KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	157
Dadaboyeva Marg'uba Mamasoliyevna HUDUDIY SANOAT RIVOJI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY VOSITALARI HAMDA KORXONA MEXANIZMINI BAHOLASH USLUBIYOTI.....	164
Yusupova Nigina Djurayevna O'ZBEKISTONDA BOJXONA TO'LOVLARINING DAVLAT BUDJETI DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI FISKAL AHAMIYATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	169
Fayzullayev Farrux Sharofovich АНАЛИЗ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА УЧАСТИЯ БАНКОВ В ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТАХ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В НАЦИОНАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА	178
Юлдашева Шохсанам Дилмуродовна ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ УПРАВЛЕНИЯ В ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОЙ ЛОГИСТИКЕ (SMART LOGISTICS).....	182
Мурадов Бахром Акрамжанович Машарипов Масуд Нуможонович ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ СТАНДАРТЫ КАК ДРАЙВЕР ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ТРАНСФЕРА: ВЛИЯНИЕ НА ЭКСПОРТНУЮ ПОЛИТИКУ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	187
Тураева Сурия Тельмановна Мерзайтова Хилола Наби кизи TURIZM SALONIYATINI RIVOJLANTIRISHDA BOJXONA XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	198
Ergashev Qobiljon Ernazarovich TIJORAT BANKLARIDA RISKKA YO'NALTIRILGAN ICHKI AUDITNI TASHKIL ETISHNING XALQARO STANDARTLAR BILAN INTEGRATSIYALASHGAN ALGORITMI.....	203
Narziyev Xayotjon Azamatovich MOLIYAVIY INVESTITSİYALARINING QADRSIZLANISHINI KUTILAYOTGAN KREDIT ZARARLARI (ECL) MODELİ ASOSIDA HISOBGA OLIŞH METODİKASI	210

Jumamurodov To'libay Yeldashbayevich UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR QADRSIZLANISHIDAN KO'RILGAN ZARARLARNI TAN OLISH, TAQSIMLASH VA QAYTA TIKLASH OPERATSIYALARINING HISOB TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	216
Fayzullayev Begzod Baxtiyor o'g'li YENGIL SANOAT KORXONALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING OPTIMAL MODEL VA FAOLIYATI SIFATINI BAHOLASH TIZIMI	222
Tojiyeva Shahlo Mahmatmurodovna DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATIDA «XAVF TAHLILI» TUSHUNCHASINING IQTISODIY MOHIYATI VA XAVFLARNI KOMPLEKS TASNIFLASH.....	229
G'ayimov Abdumalik Norbekovich DAVLAT XARIDLARI AUDITIDA MUHIMLIKNI (MATERIALLIKNI) ANIQLASH USLUBI.....	235
Rajabov Shuxrat Ismayilovich DAVLAT SEKTORI ICHKI AUDITIDA MUHIMLIK VA RISK DARAJALARINI ANIQLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH: BIG DATA VA MASHINAVIY O'RGANISHGA ASOSLANGAN IT-AUDIT PLATFORMASI KONSEPSIYASI.....	241
Ismatillayev Baypo'lat Xushvaqtovich ICHKI AUDITNING GLOBAL STANDARTLARI TALABLARINI TIJORAT BANKLARI AMALIYOTIGA JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	249
Ismailov Azizbek Madaminovich AHOLI REAL DAROMADLARINI OSHIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI.....	258
Toshtemirov Shohruh Toshpo'latovich SUG'URTA TASHKILOTLARIDA SUG'URTA ISHINI YURITISH XARAJATLARI: TAHLIL VA ANALITIK HISOBNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	265
Murodov Habibullo Qodir o'g'li NUKUS SHAHRI MISOLIDA MAHALLALARNING DEMOGRAFIK SIG'IMI ASOSIDA LOKAL XIZMAT KO'RSATISH OBYEKTLARINI NORMATIV LOYIHALASHTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI.....	273
Bauetdinov Berdaq Zinatdin o'g'li OLIV TA'LIM MUASSASALARINING INSTITUTSIONAL MUSTAQILLIGI VA TASHKILIV SAMARADORLIGI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	278
Berdiyev Sunnatullo Alikulovich IQTISODIY O'SISH VA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA YASHIL FISKAL SIYOSATNI RIVOJLANTIRISHNING XORIY TAJRIBASI	283
Madaminova Maftuna Baxtiyor qizi DAVLAT BUDJETIDA SOLIQ TUSHUMLARI O'ZGARISHINING EKONOMETRIK TADQIQOTI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).....	288
Suvanova Muxlisa Umar qizi ENERGETIKA RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY-MATEMATIK MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	292
Masharipov Aziz Axmadjanovich ENERGETIKA INFRATUZILMASI RIVOJLANISHINING HUDUD IQTISODIY O'SISHIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	297
Sadullayev Axmadjon Ikrom o'g'li TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRINI BOJXONA NAZORATI MAQSADLARIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	303
Kilichov Nazar Bafoyevich Ergashev Qobiljon Ernazarovich VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	310
Botirov Lazizbek Botirovich KATTA MA'LUMOTLAR ASOSIDA TURISTIK XIZMATLARGA BO'LGAN TALABNI PROGNOZLASHNING IQTISODIY-MATEMATIK MODELINI ISHLAB CHIQISH	314

Temirov Elyor Iskandarovich	
TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT BAZASI SAMARADORLIGINING	
IQTISODIY MOHIYATI.....	322
Marpatov Shavkat Mavlonxonovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIGA AJRATILAYOTGAN BANK KREDITLARINING	
IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	328
Alijonov Ilyosbek Alijonovich	
THE ECONOMIC CHARACTERISTICS OF NON-PERFORMING LOANS AND THEIR	
IMPLICATIONS FOR BANK OPERATIONAL EFFICIENCY	334
Rustamov Jonibek Ravshanbek o'g'li	
IQTISODIY TARMOQLAR RIVOJIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION	
KREDITLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	341
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
TASHQI SAVDONI BOZOR NAZARIYASI ASOSIDA MINTAQANING BARQAROR	
RIVOJLANISH OMILLARI	346
Dilnoza Ochilova Ismoil qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNING SINERGIK	
SAMARALARINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	351
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
LOGISTIK TERMINALLAR FAOLIYATINI EKSPERT BAHOLASH	
USULI ASOSIDA TADQIQ ETISH.....	357
Zohidov Muhriddin G'ofurjon o'g'li	
Jumayev Sherzod Bahrom o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA XIZMATLAR SOHASINING IJTIMOIIQTISODIY	
KO'RSATKICHLARI VA HUDUDIY TAFOVUTLAR DARAJASI.....	367
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich	
Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
QASHQADARYO VILOYATINING IJTIMOIIQTISODIY OMILLARNING AHOLI	
FAROVONLIGIGA TA'SIRINI STATISTIK BAHOLASH	373
Maxmatqulova Hikoyat G'iyosiddin qizi	
DIGITAL NOMADS AND THE CHANGING FACE OF GLOBAL TOURISM	379
Sirojiddinova Shahrizoda Davronovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARI	
SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	385
Sharipov Tohir Miraximovich	
URGANCH JAMOAT TRANSPORTI YO'NALISHLARINING MURAKKABLIK	
DARAJASINI BAHOLASH USLUBI	390
Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi	
AUDIT O'TKAZISH USLUBIYOTINI KORXONANI HAYOTIY AYLANISH BOSQICHLARI	
TAHLILI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: USLUBNING MOHIYATI	395
Muydinov Erkin Djamaldinovich	
HUDUDLARNING IJTIMOII-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BOSHQARISHDA	
KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI	399
Raximov Jo'rabek Raximovich	
MINTAQ IQTISODIYOTINI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	405
Mahmatrayimov Shahzod	
HUDUDLAR IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH JARAYONLARIDA RAHBAR KADRLAR	
SAMARADORLIGINI BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	410
Bekchanov Davron Masharipovich	
O'ZBEKISTON TASHQI SIYOSATIDA KO'P VEKTORLILIK: XITOIY, ROSSIYA	
VA G'ARB O'RTASIDA MUVOZANATNI TA'MINLASH STRATEGIYASI	419
Omonova Maxliyo	
Haydarova Malika	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-USLUBIY	

ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	423
Djalalova Durdona Dilshodbekovna	
QURILISHDAGI IQTISODIY TEJAMKORLIK ASOSIDA LEGO G'ISHT MATERIALLARINI TAHLIL QILISH	427
Askarov Xasanjon	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISH TAJRIBASI	432
Matkarimov Mansur	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INNOVATSION RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	439
Madrakhimov Kakhramon	
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE GLOBAL LABOR MARKET.....	445
Rahmatova Nargizaxon A'zamxonovna	
Xamrayeva Sevinch Ikromjonovna	
ROBOTLASHTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI: ISH O'RINLARINING QISQARISHI YOKI YANGI KASBLAR TRANSFORMATSIYASI.....	451
Usmonov Farrux Furqatovich	
Azimov Mirsaid Salimovich	
TASHQI IQTISODIY FAOLIYATDA NOTARIF CHORALARNI QO'LLASHDA XAVFNI BOSHQARISH TIZIMINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	456
Muzaffarov Azimjon Ashraf o'g'li	
EXAMINING LEADERSHIP DIFFERENCES BETWEEN FEMALE AND MALE MANAGERS.....	460
Dilafroz Kuchkorova	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI MHXS (MOLIYAVIY HISOBNING XALQARO STANDARTI) TALABLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	468
Abdimurodov Baxrom Ochilovich	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	473
Abdukarimova Muslima Abduaziz qizi	
HUDUDLARDA TURIZMNI IMMERSIV TAJRIBALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	477
Kasimova Yulduz Baxtiyorovna	
DAVLAT TIBBIY SUG'URTASIDA STRATEGIK XARID: PASSIV MOLIYALASHTIRISHDAN STRATEGIK XARIDGA O'TISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	485
Kilichev Fazliddin Usmanovich	
ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА В РЕГИОНАХ УЗБЕКИСТАНА	493
Шадманова Мадинахон Омонулла кизи	
ОТ УПРАВЛЕНИЯ МЕРОПРИЯТИЯМИ К УПРАВЛЕНИЮ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ: DATA-INFORMED МОДЕЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕАУДИТОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УНИВЕРСИТЕТАХ УЗБЕКИСТАНА.....	501
Сабиров Алишер Саибович	
ИЗУЧЕНИЕ БЮДЖЕТИРОВАНИЯ И КОНТРОЛЯ В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА В ООО «SATURN METAL»	509
Мусаева Шоира Азимовна	
O'ZBEKISTON IQLIM SHAROITIDA DONADOR O'G'ITLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	518
Boltayev Baxriddin	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA ZAMONAVIY TURIZM TALABLARIGA MOS TURISTIK RESURSLAR SALOHİYATI.....	525
Suyunov Alijon	
BOSHQARUV MEXANIZMLARING RAQOBAT STRATEGIYASI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI	530
Islomov Shuhrat Ma'rufjonovich	

Nabiyeva Zumrad Zafarovna CRM TIZIMINING NAZARIY-ASOSIY TAMOIYILLARI VA ULGURJI SAVDODA ROLI	536
Islomov Shuhrat Marufjonovich Raimova Diyora Botirovna INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF THE TRANSFORMATIONAL MODEL OF THE DIGITAL ECONOMY UNDER GLOBALIZATION	541
Abruyeva Xilola Sherbekovna DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIGA RAHBAR KADRLAR TAYYORLASHDA MENTORLIK TIZIMINI JORIY ETISH SAMARADORLIGI	551
Xurshida Maxmadaminova EKOLOGIK INNOVATSIYALAR ORQALI BIOIQTISODIYOT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH	556
Odiljonov Turotjon Erkinjon o'g'li AGRAR SEKTORDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI SAMARADORLIGIGA HUDUDIIY OPTIMALLASHTIRISH YONDASHUVI	560
Qurbonov Alisher Boboqulovich TABIYIY MONOPOL KORXONALARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION TASHKILIYIQTISODIY MODELINI ISHLAB CHIQUISH	568
Umarova Irodaxon Nuraliyevna O'ZBEKISTONDA EKOTURIZM RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY TAHLIL QILISH	575
Shoraximov Shomansur Shomaxmudovich KICHIK TADBIRKORLIK FAOLIYATI BARQARORLIGINI TA'MINLASH VA RIVOJLANTIRISH MASALALARI	582
Jo'raxonov Muzaffar Eskandarovich O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KORPORATIV KREDITLASHDA SUN'IY INTELLEKT VA BIG DATA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	590
Yuzbayeva Shaxsanam Ma'rufovna AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA KUTUBXONA TIZIMIDA PLATFORMA JORIY ETISHNING DOLZARBLIGI VA AHAMIYATI	595
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li HUDUDLARDI SOLIQ XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ARIMA MODEL ASOSIDAGI PROGNOZ SSNARIYLARI	602
Mamatraimov Uchqun Xushmamatovich QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA INNOVATSION YANGILIKLARNI QO'LLASH	607
Umaraliyeva Nasiba O'ZBEKISTONDAGI DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI XUSUSIYLASHTIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUVNING AHAMIYATI	610
Sanjarov Zuxriddin Dilshod o'g'li TASHQI SAVDONI RIVOJLANTIRISHDA KLASTERNING AHAMIYATI VA MINTAQA IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI	616
Latipov Xursandbek Durdiboy o'g'li O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUARUVCHI KORXONALARDA INNOVATSION BOSHQARUVNI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR	622
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o'g'li OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR HISOBINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	627
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o'g'li INNOVATSION MASOFAVIY BANK XIZMATLARINI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	631
D. M. Kallibekov AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INVESTITSIIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINING EKONOMETRIK MODEL VA ISTIQBOL PROGNOZI («NKMK» AJ MISOLIDA)	635

Jumaniyazova Feruza Rajabovna KORXONALAR STRATEGIK RIVOJLANISHINI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR.....	641
Rasulov Baxtiyor Bahodirovich KICHIK BIZNESDA ISHLAB CHIQRISH RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI KOMPLEKS DIAGNOSTIKA QILISH	647
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIYUSLUBIY ASOSLARI.....	653
Sobirov Shohruh Shuxratovich SUT QORAMOLCHILIGIDA SUT TANNARXI O'ZGARISHINI OMILLI TAHLIL QILISH VA UNI PASAYTIRISH IMKONIYATLARI	658
Abduganiyeva Dildora Bobir qizi ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МЕХАНИЗМА ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	663
Алманов Хуршид Исмоилович O'ZBEKISTON TURIZM SOHASIDA MEHMONXONA XO'JALIKLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA TAHLILI	670
Rahimov Hasan Abdusaitovich UO'K (UDC): 657.421.3:004 AKT SOHASIDA NOMODDIY AKTIVLAR HISOB VA AUDITNING NAZARIYMETODOLOGIK ASOSLARI.....	674
Ishankulov Izzatilla Nurillayevich O'ZBEKISTONDA INNOVATSION FAOLLIK VA KAMBAG'ALLIK KO'RSATKICHLARI DINAMIKASINING TIZIMLI TAHLILI (2019–2024-YILLAR).....	679
Amrullayev Dadaxon YENGIL SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA INVESTITSİYALARINING ROLI.....	684
Haydarova Shoxista Davronovna G'ALLACHILIK KLASSTERLARIDA HISOB SIYOSATINI SCHYOTLAR REJASI VA AVTOMATLASHTIRILGAN BUXGALTERIYA DASTURLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	689
Yuldashev Sherali Xaitovich MAHSULOT TANNARXI HISOBINING MILLIY VA XALQARO TIZIMLARI, ULARNI O'ZARO MUVOFIQLASHTIRISHNING ALOHIDA YO'NALISHLARI	697
Razzoqov Abbos Abdumalik o'g'li TARAQQIY ETGAN MAMLUKATLARDA TIJORAT BANKLARI MOLİYAVIY XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MODELLARI VA USTUVOR YO'NALISHLARI	701
Ergashev Azizxon Avazxon o'g'li MILLIY IQTISODIYOT SOHALARINI KREDITLASH ISTIQBOLLARI	709
Shodiyev Odiljon Salim o'g'li ORGANIK QISHLOQ XO'JALIGI VA MAHSULOTLARGA OID MA'LUMOTLAR BAZASINI YARATISH VA RAQAMLASHTIRISH.....	714
Shavqidinova Dilnavoz Abror Mamasadikov OCHIQ IQTISODIYOT SHAROITIDA KAPITAL OQIMLARI VA DOLLARLASHUVNING MILLIY VALYUTA BARQARORLIGIGA TA'SIRI: NAZARIY ASOSLAR.....	719
G'afurov Olimjon G'olib o'g'li TRANSPORT-LOGISTIKA INFRATUZILMASINI MOLİYALASHTIRISHNING IQTISODIY-MOLİYAVIY SHART-SHAROITLARI TAHLILI.....	726
To'xtayev Vahobjon Husenovich MARKAZIY OSIYO MAMLUKATLARI TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTONDA TAKAFUL SUG'URTASINI TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	733
Usmanov Nematjon G'ulomovich	

JISMONIY SHAXSLARNI KREDITLASHDA KREDIT RISKINI BAHOLASH VA KREDIT SKORING METODOLOGIYASI: XORIJIY TAJRIBA VA O'ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR.....	742
Jumayev Azamat Qurbonali o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ILM-FANNI MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MAVJUD MUAMMOLAR.....	749
Mirkasimov Baxtiyer Mirvaxid o'g'li	
INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	756
Fazliyev Farrux Faxriddinovich	
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI MAKROPRUDENSIAL TARTIBGA SOLISH	763
O'ktamov Nodirjon Maxamatnosir o'g'li	
KORXONALAR MOLIYAVIY-XO'JALIK FAOLIYATIGA SOLIQ MEKANIZMI TA'SIRINI SOLIQ XAVFI DARAJASI ASOSIDA BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	775
Babaxonov Ja'far Muxiddinovich	
HUDUDLARNING MOLIYAVIY MUSTAQILLIGINI TA'MINLASHDA MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINING O'RNI.....	782
Abdumalikov Abduxakim Abduvaliyevich	
RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDAGI TADBIRKORLIKNI MOLIYA-KREDIT ORQALI RAG'BATLANTIRISH AMALIYOTI	788
Ergashev Otamurod Tashtemirovich	
NAMANGAN VILOYATI REAL SEKTOR KORXONALARIDA INNOVATSION JARAYONLARNI SAMARALI TASHKIL ETISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	793
Axmadjonov Nurillo Shermirzayevich	
SANOAT KORXONALARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI	800
Omanov Bekhzod Gofur o'g'li	
Hoshimjonov Akhrorjon Zufarjon o'g'li	
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA DEPOZIT BAZASI YETARLILIGINI BAHOLASH	808
Saidov Doniyor Abdullayevich	
SANOAT KORXONALARINING DAVLAT XARIDLARIDA TO'LOV INTIZOMI VA MOLIYAVIY RISKLARNI BAHOLASH	814
Xamdamov Sardor Farmon o'g'li	
OLIY TA'LIM XIZMATLARIGA TALABNI SHAKLLANTIRUVCHI MARKETING OMILLARINING EKONOMETRIK MODEL	819
Egamov Sevinchbek	
HUDUDIY INVESTITSION JOZIBADORLIKNI KOMPLEKS BAHOLASHNING INTEGRALLASHGAN YONDASHUVI.....	825
Umaraliyev Sanjar Sultonaliyevich	
CAREER DEVELOPMENT OPPORTUNITIES AS A FACTOR OF ACADEMIC STAFF PERFORMANCE IMPROVEMENT	830
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Mukhtorali kizi	
THEORETICAL APPROACHES TO THE STUDY OF APPLICANT BEHAVIOUR IN HIGHER EDUCATION CHOICE: STAGE SPECIFICITY, THE ABSENCE OF A DETECTABLE PRICE THRESHOLD, AND THE LIMITS OF AGGREGATE INFERENCE	837
Shuhrat Bahodir o'g'li Umarov	
INVESTITSION JOZIBADORLIK VA INVESTITSIYA MUHITINING MAZMUN-MOHİYATI, ULARNING ILMIY-NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	848
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
XIZMATLAR SEKTORI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY MEZONLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	856
Tursunova Shahlo Sayfillayevna	

XIZMATLAR SEKTORI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY MEZONLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Tursunova Shahlo Sayfillayevna

Qarshi davlat universiteti mustaqil izlanuvchi

E-mail: shahlotursunova84@gmail.com

ORCID: 0009-0005-9349-3063

Annotatsiya. Maqolada xizmatlar sektorini boshqarish samaradorligini baholashning zamonaviy mezonlari tizimli tahlil qilinadi. Xorijiy, MDH va mahalliy ilmiy maktablarning yondashuvlari qiyoslanib, ularning afzalliklari va cheklovlari aniqlanadi. Tadqiqot natijasida xizmatlar sektori uchun to'rt blokli (resurs, jarayon, natija va institutsional) ko'rsatkichlar tizimi hamda integrallashgan samaradorlik indeksi (SEI) taklif etiladi. Muallif tomonidan ishlab chiqilgan mezonlar tizimi resurslardan foydalanish, xizmat sifati, raqamlashtirish darajasi va institutsional muhit ko'rsatkichlarini yagona metodologik doirada birlashtiradi.

Kalit so'zlar: xizmatlar sektori, boshqaruv samaradorligi, baholash mezonlari, ko'rsatkichlar tizimi, DEA, integrallashgan indeks, mehnat unumdorligi, raqamlashtirish, hududiy tahlil.

Аннотация. В статье проводится системный анализ современных критериев оценки эффективности управления сектором услуг. Сопоставляются подходы зарубежных, стран СНГ и отечественных научных школ, выявляются их преимущества и ограничения. По результатам исследования предлагается четырехблочная (ресурсная, процессная, результатная и институциональная) система показателей для сектора услуг, а также интегрированный индекс эффективности (SEI). Разработанная автором система критериев объединяет в едином методологическом контуре показатели использования ресурсов, качества услуг, уровня цифровизации и институциональной среды.

Ключевые слова: сектор услуг, эффективность управления, критерии оценки, система показателей, DEA, интегрированный индекс, производительность труда, цифровизация, региональный анализ.

Abstract. The article provides a systematic analysis of contemporary criteria for assessing management efficiency in the service sector. The approaches of foreign, CIS and national scientific schools are compared, and their advantages and limitations are identified. As a result of the study, a four-block system of indicators (resource, process, outcome and institutional) for the service sector is proposed, along with an integrated efficiency index (SEI). The author's criteria system combines indicators of resource utilisation, service quality, digitalisation level and institutional environment within a single methodological framework.

Keywords: service sector, management efficiency, evaluation criteria, indicator system, DEA, integrated index, labour productivity, digitalisation, regional analysis.

KIRISH

Zamonaviy jahon iqtisodiyotida xizmatlar sektori iqtisodiy o'sishning yetakchi drayverlaridan biriga aylangan. Rivojlangan mamlakatlarda ushbu soha yalpi ichki mahsulotning 70 foizdan ortig'ini tashkil etayotgan bo'lsa, rivojlanayotgan davlatlarda ham uning ulushi izchil ortib bormoqda. O'zbekiston Respublikasida ham xizmatlar sohasi so'nggi yillarda barqaror o'sish sur'atlarini namoyish etmoqda va «O'zbekiston – 2030» strategiyasida bu yo'nalish alohida ustuvor vazifa sifatida belgilangan [15].

Biroq sohaning miqdoriy o'sishi uning boshqaruv samaradorligi ham shu darajada ortayotganini anglatmaydi. Xizmatlar hajmining oshishi ko'pincha ekstensiv omillar — bandlar sonining ko'payishi va yangi korxonalar tashkil etilishi hisobiga yuz bermoqda. Intensiv omillar, ya'ni mehnat unumdorligi, resurslardan foydalanish samaradorligi va raqamli texnologiyalarning hissasi esa yetarlicha o'lchanmayapti. Buning asosiy sababi — sohada boshqaruv samaradorligini baholashning yagona, ilmiy asoslangan mezonlar tizimining shakllantirish muhumligidan darak beradi.

Amaldagi statistik amaliyotda xizmatlar sektori asosan uchta ko'rsatkich — xizmatlar hajmi, uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi va aholi jon boshiga to'g'ri keladigan xizmatlar hajmi orqali baholanadi. Boshqacha aytganda, ular sohaning hajmini o'lchaydi, lekin samaradorligini emas.

Mazkur maqolaning maqsadi — xizmatlar sektorini boshqarish samaradorligini baholashning zamonaviy mezonlarini tizimli tahlil qilish, xorijiy va milliy yondashuvlarni qiyoslash hamda O'zbekiston sharoitiga moslashtirilgan kompleks ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat: samaradorlikni baholashning nazariy asoslarini o'rganish; mavjud mezonlar tizimining cheklovlarini aniqlash; to'rt blokli ko'rsatkichlar tizimini shakllantirish; integrallashgan samaradorlik indeksini hisoblash metodikasini taklif etish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Samaradorlikni o'lchash nazariyasining asoschisi M.J.Farrell hisoblanadi. U 1957-yilda e'lon qilgan ishida ishlab chiqarish samaradorligini «texnik samaradorlik» va «taqsimot samaradorligi» tarkibiy qismlariga ajratib, samaradorlikni ishlab chiqarish chegarasiga (production frontier) nisbatan o'lchash g'oyasini ilgari surdi [1]. Ushbu yondashuv keyinchalik xizmat ko'rsatish sohasida samaradorlikni baholashning metodologik poydevoriga aylandi.

A.Charnes, W.Cooper va E.Rhodes Farrell g'oyasini rivojlantirib, ma'lumotlar o'ramini tahlil qilish (Data Envelopment Analysis, DEA) usulini yaratdilar [2]. Ushbu noparametrik usul ko'p kirish (input) va ko'p chiqish (output) ko'rsatkichlariga ega bo'lgan qaror qabul qilish birliklarining (DMU) nisbiy samaradorligini aniqlash imkonini beradi. R.D.Banker, A.Charnes va W.Cooper esa modelni miqyos samarasi o'zgaruvchan bo'lgan holatga (BCC modeli) kengaytirdilar [3], bu xizmat ko'rsatish korxonalari uchun ayniqsa muhim, chunki ular hajmi bo'yicha sezilarli farq qiladi.

Parametrik yo'nalishda D.Aigner, C.A.K.Lovell va P.Schmidt tomonidan taklif etilgan stoxastik chegaraviy tahlil (Stochastic Frontier Analysis, SFA) usuli alohida o'rin tutadi [4]. Uning DEA dan farqi shundaki, SFA tasodifiy xatolikni samarasizlikdan ajratib ko'rsatadi. T.J.Coelli va hammualliflar ushbu ikki yondashuvni qiyosiy tahlil qilib, ularning bir-birini to'ldiruvchi xarakterini asoslab berdilar [8].

Xizmat sifatini o'lchash yo'nalishida A.Parasuraman, V.A.Zeithaml va L.L.Berry tomonidan ishlab chiqilgan SERVQUAL modeli klassik hisoblanadi. Model xizmat sifatini beshta o'lchov — moddiylik, ishonchlilik, javobgarlik, kafolatlilik va empatiya bo'yicha baholaydi [5]. Ushbu yondashuv samaradorlikning miqdoriy emas, sifat jihatini ochib berishi bilan qimmatlidir.

W.J.Baumol o'zining «xarajatlar kasalligi» (cost disease) nazariyasida xizmatlar sohasida mehnat unumdorligining o'sish sur'ati sanoatga nisbatan past bo'lishini asoslab bergan [6]. Ushbu nazariya xizmatlar sektorida samaradorlikni baholashda sanoat mezonlarini to'g'ridan-to'g'ri qo'llash mumkin emasligini ko'rsatadi. R.S.Kaplan va D.P.Norton esa muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimi (Balanced Scorecard) orqali moliyaviy va nomoliyaviy mezonlarni birlashtirish g'oyasini taklif etdilar [7].

S.L.Vargo va R.F.Lusch xizmatga yo'naltirilgan ustun mantiq (Service-Dominant Logic) konsepsiyasida qiymat mahsulotda emas, iste'molchi bilan hamkorlikda yaratilishini asoslaydi [10]. Bu esa samaradorlik mezonlariga iste'molchi ishtiroki va qoniqish darajasini kiritishni taqozo etadi. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) metodologiyasida esa mehnat unumdorligi va umumiy omilli unumdorlik (TFP) asosiy mezon sifatida belgilangan [9].

MDH ilmiy maktabida xizmatlar sektori samaradorligi ko'proq mintaqaviy iqtisodiyot va davlat xizmatlari kontekstida o'rganilgan. V.A.Plotnikov tadqiqotlarida xizmatlar iqtisodiyoti zamonaviy iqtisodiy tizimning asosiy elementi sifatida ko'rib, xizmatlar sektorining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi ortishi iqtisodiy rivojlanishning muhim indikatorini ekanligi asoslangan [11].

A.A.Firsova va hammualliflar mintaqaviy innovatsion tizimlar samaradorligini baholashda DEA usuli va Malmquist indeksini qo'llab, resurslar (investitsiya, ilmiy salohiyat) va natijalar (innovatsion mahsulot, xizmatlar hajmi) o'rtasidagi nisbatni asosiy mezon sifatida belgilaganlar [12]. Ushbu yondashuv hududlar kesimida dinamik taqqoslash imkonini beradi.

S.V.Brunov davlat xizmatlari samaradorligini baholashda hududiy o'xshashlik, resurslar va xizmat natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni ekonometrik usullar bilan tahlil qilib, xizmat sifatini oshirishda boshqaruv va institutsional omillar hal qiluvchi rol o'ynashini aniqlagan [13]. V.N.Tyutyuryukov esa ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlari samaradorligini baholashning metodologik yondashuvlarini tizimlashtirgan (1-jadval) [14].

Xizmatlar sektori samaradorligini baholash bo'yicha xorijiy va O'zbekiston olimlari solishtirma tahlili

Mezon / Yondashuv	Xorijiy olimlar (Michael J. Farrell, Rajiv D. Banker, OECD)	O'zbekiston olimlari (Tursinbayev, Sheraliyev, Ernazarov va boshqalar)
Nazariy asos	Texnik va taqsimot samaradorligi, ishlab chiqarish chegarasi (production frontier) nazariyasi	Makroiqtisodiy o'sish va xizmatlar sektorining YaIMdagi o'rni
Baholash usullari	DEA (Data Envelopment Analysis), SFA (Stochastic Frontier Analysis), panel regressiya modellar	Statistik tahlil, oddiy regressiya modellar, indeks usullari
Asosiy indikatorlar	Mehnat unumdorligi, TFP (total factor productivity), xizmat sifati, samaradorlik koeffitsiyentlari	Xizmatlar hajmi, YaIMdagi ulushi, aholi jon boshiga xizmatlar, bandlik
Yondashuv xarakteri	Ko'p omilli va kompleks (multi-factor, multi-output)	Ko'proq makro va statistik yondashuv
Innovatsiya va raqamlashtirish	Raqamli xizmatlar, innovatsion texnologiyalar samaradorlikning asosiy drayveri sifatida qaraladi	Raqamli transformatsiya mavjud, lekin hali to'liq integratsiyalashmagan
Hududiy tahlil darajasi	Mintaqalararo va xalqaro taqqoslash (benchmarking) keng qo'llaniladi	Asosan mamlakat ichidagi hududiy tahlillar
Model aniqligi	Yuqori (ekonometrik va matematik modellar asosida)	O'rtacha (statistik va oddiy ekonometrik baholashlar)
Afzalliklari	Kompleks baholash, yuqori aniqlik, xalqaro taqqoslash imkoniyati	Soddalik, amaliy qo'llash osonligi, mahalliy sharoitga moslashgan
Kamchiliklari	Murakkablik, katta ma'lumotlar bazasi talab etadi	Chuqur tahlil va model aniqligi yetarli emas
Umumiy xulosa	Samaradorlikni boshqarishda kompleks va integratsiyalashgan yondashuv ustun	Baholash tizimini yanada chuqurlashtirish va modernizatsiya qilish zarur

Jadval bo'yicha xorijiy olimlar xizmatlar sektori samaradorligini resurslardan optimal foydalanish, ishlab chiqarish chegarasi va texnik samaradorlik nuqtayi nazaridan baholaydi. Ya'ni ular "mavjud resurslar bilan maksimal xizmat natijasiga erishildimi?" degan savolga javob izlaydi. O'zbekiston olimlari esa ko'proq xizmatlar sektorining YaIMdagi ulushi, iqtisodiy o'sishga ta'siri va hududiy rivojlanishdagi o'rniga e'tibor qaratadi. Bu milliy tadqiqotlarda makroiqtisodiy yondashuv kuchli ekanini ko'rsatadi.

Baholash usullari bo'yicha xorijiy tadqiqotlarda DEA, SFA va panel regressiya kabi chuqur ekonometrik usullar keng qo'llanadi. Bu metodlar xizmatlar sohasidagi samaradorlikni faqat umumiy hajm orqali emas, balki resurs va natija nisbatlari orqali baholash imkonini beradi. O'zbekiston tadqiqotlarida esa statistik tahlil, oddiy regressiya va indeks usullari ustun bo'lib, ular amaliy jihatdan qulay, lekin chuqur omilli tahlil qilish imkoniyati nisbatan cheklangan.

Asosiy indikatorlar bo'yicha xorijiy olimlar mehnat unumdorligi, umumiy omilli unumdorlik, xizmat sifati va samaradorlik koeffitsiyentlariga tayanadi. Bu yondashuv xizmatlar sektorining sifat va natijadorlik jihatini chuqurroq ochadi. O'zbekiston olimlari esa xizmatlar hajmi, YaIMdagi ulushi, aholi jon boshiga xizmatlar va bandlik kabi ko'rsatkichlardan foydalanadi. Bu ko'rsatkichlar sohaning umumiy rivojlanish darajasini ko'rsatadi, ammo samaradorlikning ichki mexanizmlarini to'liq ochib bermaydi.

Yondashuv xarakteri jihatidan xorijiy ilmiy maktab ko'p omilli va kompleks tahlilga asoslanadi. Xizmatlar sohasi bir nechta kirish va chiqish ko'rsatkichlari orqali baholanadi. O'zbekiston tadqiqotlarida esa xizmatlar sohasi ko'proq makrostatistik ko'rsatkichlar asosida tahlil qilinadi. Shu sababli milliy tadqiqotlarda kompleks integrallashgan indikatorlar tizimini kuchaytirish zarur.

Innovatsiya va raqamlashtirish mezonida xorijiy tadqiqotlarda raqamli xizmatlar, elektron savdo, platforma iqtisodiyoti va innovatsion texnologiyalar samaradorlikning asosiy drayveri sifatida qaraladi. O'zbekiston tadqiqotlarida raqamli transformatsiya masalasi mavjud bo'lsa-da, u ko'pincha alohida indikator sifatida baholanadi, lekin umumiy ekonometrik modelga to'liq integratsiya qilinmaydi. Shuning uchun milliy sharoitda raqamli xizmatlar ulushi, onlayn xizmatlar soni, elektron to'lovlar va platforma xizmatlarini alohida mezon sifatida kiritish maqsadga muvofiq.

Hududiy tahlil darajasi bo'yicha xorijiy tadqiqotlarda mintaqalararo, davlatlararo va xalqaro benchmarking keng qo'llaniladi. Bu hududlarni bir-biri bilan solishtirish va qaysi hudud samarali ishlayotganini aniqlash imkonini beradi. O'zbekiston tadqiqotlarida esa asosan respublika yoki viloyatlar kesimida tahlil qilinadi. Bunda tumanlararo chuqur solishtirma tahlil va reyting tizimini kuchaytirish zarur.

Model aniqligi bo'yicha xorijiy yondashuvlar yuqori aniqlikka ega, chunki ular matematik optimallashtirish va ekonometrik modellarga asoslanadi. O'zbekiston tadqiqotlarida aniqlik o'rtacha darajada bo'lib, asosan mavjud statistik ma'lumotlar bilan cheklanadi. Shu sababli DEA + regressiya kombinatsiyasidan foydalanish milliy tadqiqotlarda model aniqligini oshiradi.

Afzalliklari jihatidan xorijiy yondashuvlar kompleks baholash, yuqori aniqlik va xalqaro taqqoslash imkoniyatiga ega. O'zbekiston yondashuvlarining afzalligi esa mahalliy sharoitga mosligi, ma'lumotlarni yig'ish osonligi va amaliy boshqaruv qarorlariga yaqinligidir. Demak, eng maqbul yo'l – xorijiy metodologiyaning chuqurligini milliy amaliyotning soddaligi bilan birlashtirishdir.

Kamchiliklari bo'yicha xorijiy metodlar murakkab va katta hajmdagi ma'lumotlar bazasini talab qiladi. O'zbekiston tadqiqotlarida esa tahlil ko'pincha umumiy statistik ko'rsatkichlar bilan cheklanib qoladi. Natijada xizmatlar samaradorligiga ta'sir qiluvchi ichki omillar yetarlicha ochildmaydi.

Mazkur solishtirma tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, xorijiy ilmiy maktablarda xizmatlar sektori samaradorligini boshqarishda kompleks ekonometrik modellar va ko'p omilli yondashuvlar ustunlik qiladi, O'zbekiston ilmiy tadqiqotlarida esa statistik va makroiqtisodiy baholash metodlari keng qo'llaniladi. Shu sababli, mintaqaviy xizmatlar sektorini samarali rivojlantirish uchun xorijiy tajribadagi DEA, SFA va integratsiyalashgan indikatorlar tizimini milliy sharoitga moslashtirish zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlar majmuidan foydalanildi. Nazariy qismda tizimli-strukturaviy tahlil, qiyosiy tahlil, ilmiy abstraksiya va umumlashtirish usullari qo'llanildi. Ushbu metodlar uchta ilmiy maktab yondashuvlarini yagona mezonlar bo'yicha taqqoslash va ular o'rtasidagi metodologik farqlarni aniqlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan tahlil asosida xizmatlar sektori samaradorligini baholash mezonlariga qo'yiladigan beshta talab shakllantirildi: komplekslilik (mezon sohaning resurs, jarayon va natija jihatlarini qamrab olishi); o'lchanuvchanlik (indikator rasmiy statistikadan yoki korxona hisobotidan olinishi); qiyoslanuvchanlik (hududlar va davrlar kesimida taqqoslash imkoniyati); boshqaruv qaroriga bog'lanuvchanlik (mezon aniq boshqaruv vositasiga bog'lanishi); dinamiklik (ko'rsatkich vaqt o'tishi bilan o'zgarishni aks ettirishi).

Ushbu talablar nuqtayi nazaridan amaldagi milliy amaliyotdagi ko'rsatkichlar tahlil qilinganda, ularning asosan birinchi va to'rtinchi talabga javob bermasligi aniqlandi: xizmatlar hajmi va uning YalMdagi ulushi kabi ko'rsatkichlar sohaning miqyosini o'lchaydi, lekin ular asosida aniq boshqaruv qarori qabul qilish qiyin.

Tadqiqot natijasida xizmatlar sektori boshqaruv samaradorligini baholashning to'rt blokli ko'rsatkichlar tizimi ishlab chiqildi. Tizimning mantiqiy asosi «resurs → jarayon → natija → institutsional muhit» zanjiridan iborat bo'lib, u samaradorlikni faqat yakuniy natija orqali emas, uni shakllantiruvchi butun jarayon orqali baholash imkonini beradi (2-jadval).

2-jadval

Xizmatlar sektori boshqaruv samaradorligini baholashning to'rt blokli ko'rsatkichlar tizimi

Blok	Ko'rsatkichlar	Hisoblash asosi	Og'irlik koeffitsienti
I. Resurs bloki	Bandlar soni; investitsiya hajmi; asosiy fondlar qiymati; faoliyat yurituvchi korxonalar soni	Statistik hisobot, korxona balans	0,25
II. Jarayon bloki	Mehnat unumdorligi; fond qaytimi; investitsiya samaradorligi; xarajatlar rentabelligi	Nisbiy ko'rsatkichlar hisobi	0,30
III. Natija bloki	Xizmatlar hajmi; aholi jon boshiga xizmatlar; xizmatlar eksporti; iste'molchi qoniqish indeksi	Statistik hisobot, so'rovnoma	0,30
IV. Institutsional blok	Raqamli xizmatlar ulushi; elektron to'lovlar ulushi; infratuzilma indeksi; urbanizatsiya darajasi	Hududiy ma'lumotlar bazasi	0,15

Tizimning asosiy uslubiy yangiligi shundaki, unda ikkinchi blok — jarayon ko'rsatkichlari alohida ajratilgan. Amaldagi amaliyotda resurs va natija ko'rsatkichlari mavjud, ammo ularning nisbatini ifodalovchi jarayon

indikatorlari tizimli tarzda kuzatilmaydi. Aynan shu blok «resurslardan qanchalik samarali foydalanilmoqda?» degan savolga bevosita javob beradi.

Bloklar bo'yicha ko'rsatkichlar min-maks usulida normallashtirilgach, integrallashgan samaradorlik indeksi (Service Efficiency Index, SEI) quyidagi formula bo'yicha hisoblanadi:

$$SEI_i = 0,25 \cdot Ri + 0,30 \cdot Pi + 0,30 \cdot Oi + 0,15 \cdot Ii \quad (1)$$

bu yerda: SEI_i – i-hududning integrallashgan samaradorlik indeksi; Ri – resurs bloki normallashtirilgan qiymati; Pi – jarayon bloki qiymati; Oi – natija bloki qiymati; Ii – institutsional blok qiymati. Indeks qiymati 0 dan 1 gacha oraliqda o'zgaradi.

Normallashtirish quyidagi ko'rinishda amalga oshiriladi:

$$x_{norm} = (x - x_{min}) / (x_{max} - x_{min}) \quad (2)$$

Ko'rsatkichning teskari xarakterga ega bo'lgan holatida (masalan, xizmat ko'rsatish muddati) formulaning teskari shakli qo'llaniladi.

Integral indeksni DEA usuli bilan hisoblangan texnik samaradorlik koeffitsienti bilan birgalikda qo'llash tavsiya etiladi. Bunday kombinatsiyalashgan model quyidagi ko'rinishga ega:

$$SEI_i = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot TE_i + \alpha_2 \cdot INVi + \alpha_3 \cdot DIG_i + \alpha_4 \cdot INF_i + \mu_i \quad (3)$$

bu yerda TE_i – DEA usulida hisoblangan texnik samaradorlik; $INVi$ – investitsiya hajmi; DIG_i – raqamli xizmatlar ulushi; INF_i – infratuzilma rivojlanganlik indeksi; μ_i – tasodifiy xatolik.

Amaliy qo'llash uchun SEI qiymatlarini talqin qilish shkalasi ishlab chiqildi (3-jadval).

3-jadval
Integrallashgan samaradorlik indeksi qiymatlarini talqin qilish shkalasi

SEI qiymati	Daraja	Boshqaruv qarori mazmuni
0,80–1,00	Yuqori	Erishilgan darajani saqlash; tajribani boshqa hududlarga tarqatish
0,60–0,79	O'rtachadan yuqori	Eng zaif blok bo'yicha nuqtali chora ko'rish
0,40–0,59	O'rtacha	Jarayon bloki ko'rsatkichlarini yaxshilash bo'yicha maqsadli dastur
0,20–0,39	Past	Kompleks modernizatsiya dasturi; investitsiya oqimini qayta taqsimlash
0,00–0,19	Kritik	Boshqaruv tizimini qayta tashkil etish; institutsional islohot

Ushbu shkalaning amaliy qiymati shundaki, u nafaqat hududni baholaydi, balki har bir baho darajasiga aniq boshqaruv qarorini birlashtiradi. Bu esa mezonlar tizimini statistik vositadan boshqaruv vositasiga aylantiradi.

Taklif etilgan tizimni mavjud yondashuvlar bilan qiyoslash quyidagi afzalliklarni ko'rsatadi. Birinchidan, u xorijiy maktabning chuqur ekonometrik apparatini (DEA) milliy statistikaning mavjud ma'lumotlar bazasi bilan birlashtiradi, ya'ni qo'shimcha ma'lumot yig'ish talab qilmaydi. Ikkinchidan, institutsional blokning kiritilishi raqamlashtirish omilini alohida indikator sifatida emas, umumiy modelning organik qismi sifatida hisobga olish imkonini beradi — bu Sheraliyev tadqiqotida qayd etilgan bo'shliqni to'ldiradi. Uchinchidan, jarayon blokining ajratilishi Farrell [1] tomonidan asoslangan texnik samaradorlik g'oyasini milliy statistika tiliga tarjima qiladi.

Shu bilan birga, tizimning ma'lum masalalar ham mavjud. Iste'molchi qoniqish indeksi rasmiy statistikada muntazam kuzatilmaydi va uni maxsus so'rovnoma orqali to'plash talab etiladi. Og'irlik koeffitsientlari ekspert bahosiga tayangani sababli ma'lum darajada subyektivlik unsuriga ega. Ushbu cheklovlarni bartaraf etish uchun kelgusi tadqiqotlarda og'irliklarni entropiya usuli yoki bosh komponentalar tahlili (PCA) orqali statistik asoslash maqsadga muvofiq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

1. Xizmatlar sektorini boshqarish samaradorligini baholashda uchta ilmiy maktab — xorijiy, MDH va milliy maktablar shakllangan bo'lib, ular metodologik chuqurlik, indikatorlar tarkibi va amaliy qo'llanuvchanlik jihatidan sezilarli farq qiladi. Eng maqbul yo'l — xorijiy metodologiyaning analitik chuqurligini milliy amaliyotning ma'lumot bilan ta'minlanganligi bilan birlashtirishdir.

2. Amaldagi milliy amaliyotdagi ko'rsatkichlar sohaning miqyosini o'lchaydi, ammo samaradorligini emas. Ular baholash mezonlariga qo'yiladigan beshta talabdan ikkitasiga — komplekslilik va boshqaruv qaroriga bog'lanuvchanlik talablariga mos kelmaydi.

3. Xizmatlar sektori boshqaruv samaradorligini baholashning to'rt blokli — resurs, jarayon, natija va institutsional bloklardan iborat ko'rsatkichlar tizimi ishlab chiqildi. Tizimning uslubiy yangiligi jarayon blokining alohida ajratilishi va institutsional omillarning modelga to'liq integratsiyalanishidadir.

4. Integrallashgan samaradorlik indeksi (SEI) va uning talqin shkalasi taklif etildi. Shkala har bir baho darajasiga aniq boshqaruv qarorini birlashtirgani sababli mezonlar tizimini amaliy boshqaruv vositasiga aylantiradi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi tomonidan yuritiladigan hududiy statistik hisobot shakllariga xizmatlar sohasi bo'yicha jarayon ko'rsatkichlari — mehnat unumdorligi, fond qaytimi va investitsiya samaradorligi indikatorlarini muntazam kuzatiladigan ko'rsatkichlar sifatida kiritish.

2. Hududiy hokimliklar faoliyatini baholash mezonlariga xizmatlar sektori bo'yicha integrallashgan samaradorlik indeksini (SEI) kiritish va uning dinamikasini yillik hisobot tarkibida aks ettirish.

3. Iste'molchi qoniqish indeksini o'lchash uchun xizmatlar sohasida yiliga kamida bir marta o'tkaziladigan yagona metodikaga asoslangan so'rovnoma tizimini yo'lga qo'yish.

4. Kelgusi tadqiqotlarda integral indeks og'irlik koeffitsientlarini bosh komponentalar tahlili yoki entropiya usuli orqali statistik asoslash, bu esa modelning obyektivlik darajasini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- Farrell M. J. The Measurement of Productive Efficiency // Journal of the Royal Statistical Society. Series A (General). – 1957. – Vol. 120, No. 3. – P. 253–290.
- Charnes A., Cooper W. W., Rhodes E. Measuring the Efficiency of Decision Making Units // European Journal of Operational Research. – 1978. – Vol. 2, No. 6. – P. 429–444.
- Banker R. D., Charnes A., Cooper W. W. Some Models for Estimating Technical and Scale Inefficiencies in Data Envelopment Analysis // Management Science. – 1984. – Vol. 30, No. 9. – P. 1078–1092.
- Aigner D., Lovell C. A. K., Schmidt P. Formulation and Estimation of Stochastic Frontier Production Function Models // Journal of Econometrics. – 1977. – Vol. 6, No. 1. – P. 21–37.
- Parasuraman A., Zeithaml V. A., Berry L. L. SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality // Journal of Retailing. – 1988. – Vol. 64, No. 1. – P. 12–40.
- Baumol W. J. Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis // The American Economic Review. – 1967. – Vol. 57, No. 3. – P. 415–426.
- Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. – Boston : Harvard Business School Press, 1996. – 322 p.
- Coelli T. J., Rao D. S. P., O'Donnell C. J., Battese G. E. An Introduction to Efficiency and Productivity Analysis. – 2nd ed. – New York : Springer, 2005. – 349 p.
- Measuring Productivity: OECD Manual. Measurement of Aggregate and Industry-Level Productivity Growth. – Paris : OECD Publishing, 2001. – 156 p.
- Vargo S. L., Lusch R. F. Evolving to a New Dominant Logic for Marketing // Journal of Marketing. – 2004. – Vol. 68, No. 1. – P. 1–17.
- Плотников В. А. Экономика услуг как элемент современной экономической системы // Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. – 2019. – № 4. – С. 12–19.
- Фирсова А. А., Челнокова О. Ю. Оценка эффективности региональных инновационных систем методом DEA // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: Экономика. Управление. Право. – 2019. – Т. 19, вып. 2. – С. 145–153.
- Брунов С. В. Эконометрическая оценка эффективности государственных услуг в регионах России // Вопросы государственного и муниципального управления. – 2020. – № 3. – С. 88–107.
- Тютюрюков В. Н. Оценка эффективности региональных социальных услуг: методологические подходы // Региональная экономика: теория и практика. – 2021. – № 5. – С. 44–58.
- Tursinbayev A. Xizmatlar sohasining yalpi ichki mahsulotga ta'sirini ekonometrik baholash // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2021. – № 4. – B. 121–130.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>